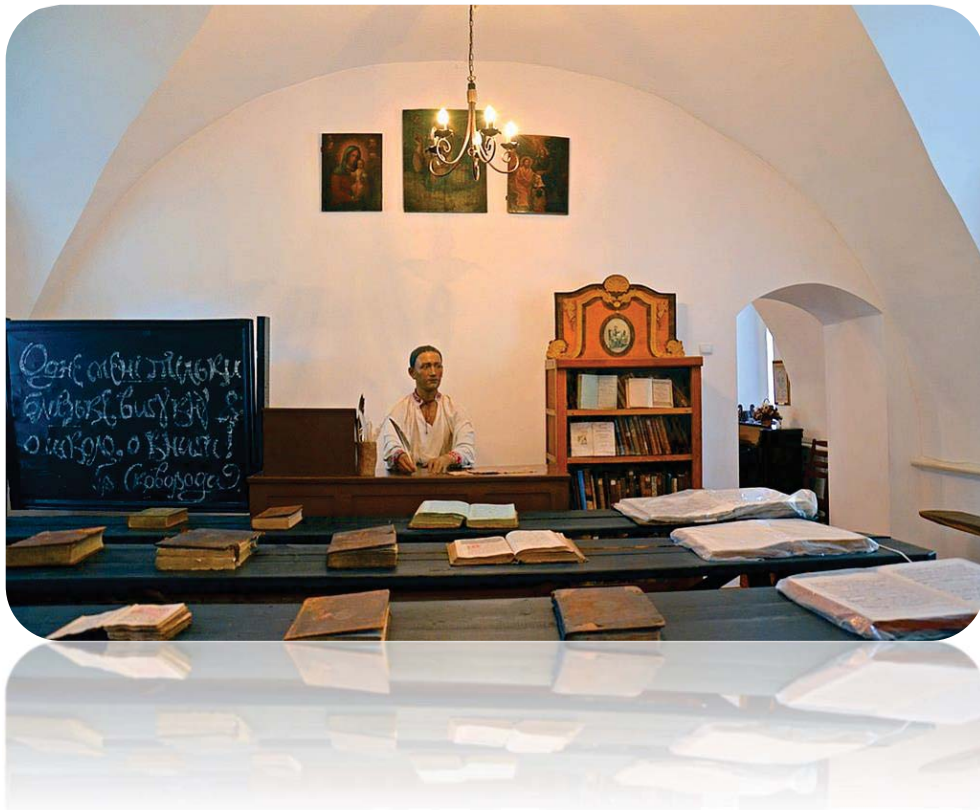

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Кафедра етики та естетики

ЕТИКО-ЕСЕТИЧНА ТРАДИЦІЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ КУЛЬТУРІ

МАТЕРІАЛИ

**ХІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів, аспірантів, молодих науковців
та науково-педагогічних працівників**

1 грудня 2022 року
м. Київ

**Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Кафедра етики та естетики**

ЕТИКО-ЕСЕТИЧНА ТРАДИЦІЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ КУЛЬТУРІ

МАТЕРІАЛИ

**ХІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів, аспірантів, молодих науковців
та науково-педагогічних працівників**

*Конференцію присвячено до 300-річчя від дня народження
Григорія Сковороди (1722–1794) – українського філософа,
педагога, письменника, музиканта*

**1 грудня 2022 року
м. Київ**

**УДК [111.852+17]:008(477)(043.2)
Е 88**

*Рекомендовано для видання рішенням Вченої ради Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 3 від 26 квітня 2023 року)*

Е 88 Етико-естетична традиція у вітчизняній культурі: Матеріали

XII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів, молодих науковців та науково-педагогічних працівників, 1 грудня 2022 року. / за заг. ред. О. Ф. Коннова – Електронне наукове видання. – Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – 104 с.

Збірник містить тези доповідей учасників XII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів, молодих науковців та науково-педагогічних працівників «Етико-естетична традиція у вітчизняній культурі», яка відбулася в дистанційному форматі 1 грудня 2022 року.

Теми публікацій охоплюють широке коло актуальних проблем сучасних гуманітарних наук: етики, естетики, філософії, освіти, культурології, дизайну.

Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за достовірність фактів і посилань, науковий і літературний зміст, несуть автори тез та їх наукові керівники. Колектив кафедри залишає за собою право не поділяти точку зору авторів публікації.

УДК [111.852+17]:008(477)(043.2)

© Кафедра етики та естетики УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023
© Автори тез, 2023

**Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Факультет природничо-географічної освіти та екології**

доц., к. пед. н. Петько Л. В.

**ЕСТЕТИЧНЕ ЧУТТЯ МИСТЕЦТВА І ПРИРОДИ
У ТВОРЧОСТІ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПОЕТЕСИ ЕМІЛІ ДІКІНСОН**

У формуванні професійно орієнтованого іншомовного освітнього простору в умовах університету значно місце відводимо залученню студентів до науково-дослідницької діяльності, як-от студентів-природничиків, які будучи членами студентської проектної групи «Троянда, що в імені твого?» досліджували троянди, що названі на честь відомих людей (історичні постаті, вчені, письменники, митці, кіноактори та ін.), описували ці троянди, представляли біологічну характеристику рослини та знайомили з персоналією, якій присвячено троянду, а також свої доробки студенти оприлюднювали на міжнародних конференціях і в наукових журналах, серед яких була і троянда «Анна Болейн» [17; 18; 19] (Мал. 2), додамо, що надруковано зі студентами 29 публікацій англійською мовою на згадану тематику, які всі викладено в репозитарії наукової бібліотеки НПУ імені М. П. Драгоманова.

Мал. 1 Анна Болейн

Троянда «Анна Болейн» (Anne Voleyn) названа на честь другої дружини короля Англії Генріха VIII Анни Болейн (Мал. 1), матері королеві Англії Єлизавети I, яка була страчена у 1536 році. Інші королеви приходять і уходять, а образ Анни Болейн залишається протягом 500 років на подіумі

Мал. 2 Троянда "Анна Болейн"

світової історії. Вона була неординарною особистістю, жінкою, яка вплинула на філософію суспільного порядку Англії XVI століття, формування англіканства у ході англійської Реформації у процесі кількарічної боротьби за незалежність світської та церковної влади від Святого

престолу, через те що Папа Римський відмовився анулювати шлюб Генріха VIII з першою дружиною Катериною Арагонською. У 1534 р. англійський парламент проголосив незалежність церкви від Риму, прийнявши «Акт про супрематію», Генріха VIII було оголошено Главою Церкви Англії, який очолив релігійну реформацію в країні.

Дослідження троянди «Анна Болейн» (Мал. 2) привело до розгляду троянди «Замок Хівер» (Never Castle) (Мал. 4) [18], названу на честь замка Хівер (батьківщини Анни Болейн (Мал. 3) та його садово-паркового

Мал. 3 Палац Хівер, графство Кент (Англія)

Мал. 4 Троянда «Never Castle»

ландшафту, визнаним одним із кращих у світі (Мал. 3), вивчення чого є актуальним для формування професійної компетентності майбутніх вчителів біології, природознавства, екологів, історії, філологів, філософів у процесі навчання іноземної мови за майбутнім фахом. Щоб мати уявлення про масштаби, велич природи і красу цього садово-паркового комплексу пропонуємо подивитися відео (відео [21]).

Нагадаємо, що замок Хівер (графство Кент, Великобританія) було побудовано у 1260 році, а садово-парковий ландшафт розбудовувався з 1903 року, коли власником замка став американський мільйонер Астор.

Отже, садово-парковий ансамбль замку Хівер поділено на декілька садів, які ми розглянули більш детально в зарубіжній рецепції «Шукати і пізнавати природу з трояндою «Never Castle»: сади замку Хівер» (*Nature look and find with the rose "Never Castle": the Hever Castle gardens*) [19].

Розглядаючи види троянд, а висаджено у Саду троянд 5000 кущів, який є частиною Італійського саду, ми дізналися, що у 2018 році створено недалеко від Театру фестивалів нову зону (Мал. 5), натхненою творчістю

американської поетеси Емілі Дікінсон: стежину з бордюром із кущів старих троянд Емілі Дікінсон, які росли в саду поетеси і вона опікувалася ними.

Тому ми звернулися в наших наукових пошуках до філософії творчості Емілі Дікінсон (1830–1886), за всі часи найбільш цитованої серед американських поетів, яка гармонійно поєднувала у своїй творчості «філософічність із сугестивністю» (С. Павличко), що не мала як попередників, так і послідовників своєї творчості, залишившись єдиним поетом на своєму поетичному Олімпі (Мал. 6).

Мал. 5 Сад троянд у Хівері.

Бордюр «Емілі Дікінсон» з кущами старих троянд

Мал. 6 Емілі Дікінсон

Нащадкам поетеса залишила два чудових вірша, присвяченим трояндам: "*Nobody knows this little Rose*" [10] та "*When Roses cease to bloom, Sir*" [11], хоча улюбленими її квітками були братки (Мал. 11).

Класичну освіту поетеса здобула в Амгерстському коледжі (штат Массачусетс, США), але віршуванню ніде не навчалася, перечитувала вірші Р. В. Емерсона, видані у 1847 р., який був не тільки поетом, а і філософом! Ралф Волдо Емерсон анонімно видає у 1836 р. своє філософсько-естетичне есе «Природа» (Nature), тим самим створивши філософський рух, який отримав назву трансценденталізм, основними ідеями якого виступали соціальна рівність «рівних перед Богом» людей, духовне самовдосконалення, близькість до природи, інтуїтивне розуміння макрокосму через мікрокосм [12]:

In the woods a man casts off his years, as the snake his slough, and at what period soever of life, is always a child. In the woods, is perpetual youth. ... Standing on the bare ground, – my head bathed by the blithe air, and uplifted into infinite space, – all mean egotism vanishes. I become a transparent eye-ball. I am nothing. I see all. The currents of the Universal Being circulate through me; I am part or particle of God. The name of the nearest friend sounds then foreign and accidental.

To be brothers, to be acquaintances, – master or servant, is then a trifle and a disturbance. I am the lover of uncontained and immortal beauty [12, p. 12–13].

...The greatest delight which the fields and woods minister, is the suggestion of an occult relation between man and the vegetable. I am not alone and unacknowledged. They nod to me, and I to them [12, p. 13].

...Yet it is certain that the power to produce this delight, does not reside in nature, but in man, or in a harmony of both [12, p. 14].

Зрозуміло, що з філософськими працями Емерсона юна Емілі Дікінсон навряд чи була знайома, а от віршами філософа зачитувалася. Нагадаємо, що другий розділ філософсько-естетичного есе «Природа» (Nature) називається «Природа», а третій – «Краса» (Beauty) [12] і, ясно, що філософію трансценденталізму втілено Емерсоном в його віршах, а це, безсумнівно, вплинуло і на віршування Емілі Дікінсон, визначення кола проблем та інтересів поетеси, як і американської романтичної філософії (в центрі її уваги – життя душі), одним словом, «це – поезія англійського бароко так званої метафізичної школи» [21].

І, якщо у Емерсона природа – лікар душі, для нього природа над усе, є джерелом натхнення митця, безумовне єднання художника, природи і краси, то вже на початку своєї творчості у Дікінсон простежується розрив поєднання зі світом, створеним Творцем, загибель краси, гармонії (драма душі поетеси):

I lost a World – the other day!
Has Anybody found?
You'll know it by the Row of Stars
Around its forehead bound.
A Rich man – might not notice it
Yet – to my frugal Eye,
Of more Esteem than Ducats –
Oh find it – Sir – for me

Emily Dickinson

Мені світ десь загубився.
Ніхто не знаходив?
Його знати по віночку
Зоряних клейнодів.
Багач міг би й не добачить
А мені убогій
Нема золота над нього.
Знайдіть ради Бога!

Пер. М. Габлевич [14].

Емілі Дікінсон також багато включала до свого тлумачення світу різні аспекти релігії, що висловлювала у віршах, хоча вона єдина в сім'ї (мала ще брата і сестру) не прийняла хрещення, тому «...Дікінсон спілкується з Богом на рівних і звертається до нього дуже часто: коли покійно, а коли й сердито-наївно, по-дитячому картаючи за несправедливість, – ранню смерть кількох

своїх друзів; а найчастіше – захоплено, як до митця, котрий створив чудо природи й життя» [21]:

At least – to pray – is left – is left –
Oh Jesus – in the Air –
I know not which thy chamber is –
I'm knocking – everywhere –

Thou settest Earthquake in the
South –
And Maelstrom, in the Sea – –
Say, Jesus Christ of Nazareth –
Hast thou no Arm for Me?

Одне лишилось — молитви.
О Христе в небесі!
Котрий покій небесний — твій?
Я стукаю в усі.

Рука твоя всесильная
Моря і гори верне.
Невже, Назаретянине,
Нема її для мене?

Пер. М. Габлевич [14, р. 29].

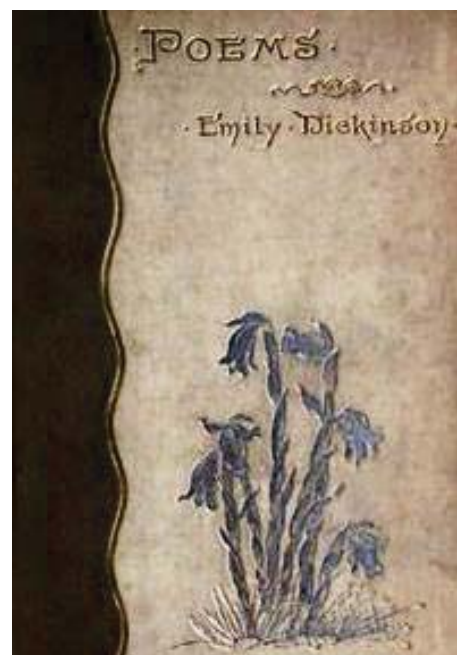
Але при цьому поетеса проповідує у віршах і божественну сутність незнищенної природи (пантеїзм), де Бог і природа ототожнюються, а це вже царина романтичної філософії:

Nature and God – I neither knew

Nature and God – I neither knew
Yet Both so well knew me
They startled, like Executors
Of My identity.

Yet Neither told – that I could learn –
My Secret as secure
As Herschel's private interest
Or Mercury's affair –

Emily Dickinson [9].

Мал. 7 Видання віршів Емілі Дікінсон (1890)

Отже, наведені вище приклади віршів американської поетеси Емілі Дікінсон, слугують висновку, що в цілому поезія Дікінсон складається з умоглядних конструкцій, вона писана абстракціями, а це своєю чергою визначило і дух естетичної декларативності, притаманний її віршам [21] (Мал. 7).

Повернемося ще одного саду в садово-парковому ансамблі замку

Хівер, що названий «Віра» (Faith), тобто Сад Віра, який стелеться уздовж стежини Діани від палацу Хівер (Мал. 8), де квітнуть польові квіти, буяє польова трава. Додамо, що поезії Емілі Дікінсон притаманні метафоризм, іронія, загадковість, причому квіти були улюбленою метафорою поетеси. Вона використовувала їх у своїх віршах, щоб символізувати красу, любов, таємницю та весь цикл життя. І знову тут звучить вірш Емілі Дікінсон «Faith»:

Faith

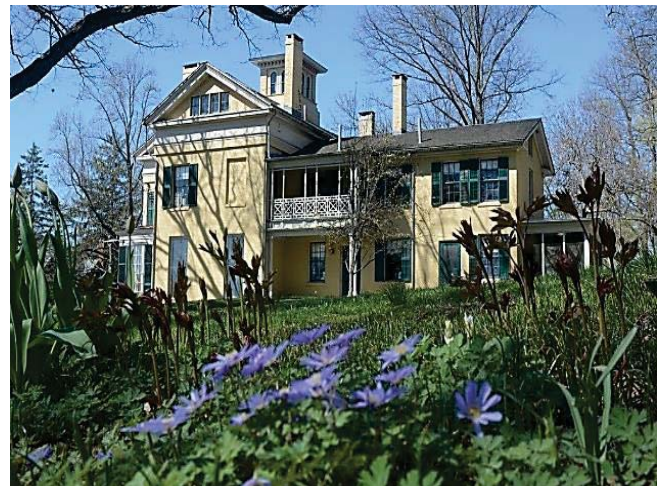
"Faith" is a fine invention
For Gentlemen who see!
But Microscopes are prudent
In an Emergency!

Emily Dickinson [8].

Емілі Дікінсон обожнювала ботаніку з дитинства, свої знання поглиблювала вдома і в школі. Біля будинку Дікінсонів (Мал. 9) була побудована оранжерея (Мал. 10), де поетеса проводила свої дослідження з рослинами. Під час навчання в Амгерстському коледжі вона за підручниками наполегливо дізнавалася про вирощування та класифікацію рослин. Окрім садівництва Емілі любила збирати квіти і виготовляти гербарій, куди вона вкладала квіти зі свого саду та польові, які знаходила під час прогулянок полями та лісами, позначивши їх відповідними ботанічними назвами та номерами (Мал. 11).

Мал. 8 Сад Віра в Хівері (Англія)

Мал.9 Будинок і квітковий сад Е. Дікінсон (Амгерст, штат Массачусетс, США)

Мал. 10 Оранжерея біля будинку Дікінсонів

My Garden

My Garden – like the Beach –
Denotes there be – a Sea –
That's Summer –
Such as These – the Pearls
She fetches – such as Me

Emily Dickinson [20].

Мал. 11 Сторінки гербарію Емілі

Гербарій Емілі Дікінсон зберігається в музеї Гарвардського університету [20], який налічує 424 квітки і створений за науковою класифікацією Ліннея. Зауважимо, що при житті поетеси було надруковано тільки 7 віршів і відома вона була як ботанік. Тому і названо один із садів садово-паркового комплексу замка Хівер Сад Віра (The Faith Garden), де ростуть польові квіти, рослини і який відтворює пам'ять про Емілі, хоча вона і була американкою і ніколи не була в Англії. У своїй творчості Дікінсон погоджується з Руссо і Емерсоном в тім, що природа існує за законами вищої гармонії, що це, власне, і є рай, довершеність, непізнана для людського розуму [21].

У своїй поезії (а написано було біля 1800 віршів) поетеса «вплітала» квіти, троянди, братки, незабудки, стокротки, гіацинти, пори року, природу (хоча у дев'ятнадцятому столітті це було досить поширено), але естетика поетичного голосу Емілі Дікінсон була справді унікальною у своїй проникливості та прихильності до світу природи, навколишній природний світ природи надихав поетесу, з нього вона черпала натхнення.

Література:

1. Емілі Дікінсон. Лірика; пер. з англ. / Упор. С. Д. Павличко; ред. Н. В. Мельник. Київ : «Дніпро», 1991.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Emily_Dickinson/Liryka_zbirka.pdf
2. Кравцова І. В. Садово-паркові ландшафти як об'єкти рекреації і туризму. Географія. 2012. № 9. С. 124–128.
3. Ніколаєнко В. В. Англійська мова для вступників до магістратури зі спеціальностей: 8.02030101 «Філософія», 8.02010101 «Культурологія» (за видами діяльності), 8.02030102 «Релігієзнавство»: навч. посібник для студентів, бакалаврів і аспірантів ВНЗ. 2-ге вид., доп. і випр. / В. В. Ніколаєнко, Л. В. Петько ; за ред. Гончарова В. І., Дробота І. І. Київ: Ун-т «Україна», 2013. 170 с.
4. Павличко Соломія. Емілі Дікінсон – поезія скептичного ума. 1991.
URL : <http://classicshome.org.ua/virshi/>

5. Пермінова А. В. Поезія Емілі Дікінсон у контексті українських перекладів. *Питання літературознавства*. Випуск 10 (67). С. 104–107.

6. Петько Л. В. Виховання естетичної культури студентів в умовах університету. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка* : зб. наук. пр. Бердянськ : ФО-П Ткачук О.В., 2017. Вип. 1. С. 262–268.

7. Петько Л. В. Естетичні пріоритети студентів та виховання естетичної культури майбутніх хореографів. *Педагогічний альманах*: зб. наук. пр.; редкол. В. В. Кузьменко та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. Вип. 34. С. 35–41.

8. Dickinson Emily. "Faith" Is A Fine Invention. URL : <https://www.poemhunter.com/poem/faith-is-a-fine-invention/>

9. Dickinson Emily. Nature and God – I neither knew. URL : <https://www.poemhunter.com/poem/nature-and-god-i-neither-knew/#:~:text=835-Nature%20and%20God%E2%80%94I%20neither%20knew,-Yet%20Both>

10. Dickinson Emily. "Nobody knows this little Rose." URL: <http://famouspoetsandpoems.com/poets/emily-dickinson/poems/5215>

11. Dickinson Emily. "When Roses cease to bloom, Sir" (1858), URL : <https://www.americanpoems.com/poets/emilydickinson/when-roses-cess-to-bloom-sir/>

12. Emerson R. W. Nature. Boston: James Munroe and Company. 1836. URL: <https://archive.org/details/naturemunroe00emerrich/page/10/mode/2up>

13. Emily Dickinson Museum. "Grounds of Memory". URL: <https://emilydickinson.oncell.com/en/index.html>

14. Emily Dickinson (1830–1886). Poems. URL : <http://classicshome.org.ua/virshi/>

15. Pet'ko L. V. Formation of professionally oriented foreign language teaching environment in conditions of university and upbringing of moral and ethical values (on illustration of the phenomenon «honesty» and «lie»). *Intellectual Archive*. Toronto: Shiny Word Corp., Canada. 2016. Volume 5. No. 1 (January). Pp. 98–111.

16. Pet'ko L. The development of student youth aesthetic culture on professional direction // Topical issues of contemporary science: Collection of scientific articles. – С.Е.І.М., Valencia, Venezuela, 2017.

17. Pet'ko L. The Romance And the Tragedy in the Rose "Hever Castel": Anne Boleyn and Henry VIII. *Intellectual Archive*. Toronto : Shiny Word.Corp.

(Canada). 2022. Vol. 11. No. 3. (July/September). C. 82–111. URL:
<http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/37993>

18. Pet'ko L., Kirilchuk N. Nature look and find with the rose "Hever Castle": the Hever Castle gardens. *Intellectual Archive*. Toronto : Shiny Word.Corp. (Canada). 2022. Vol. 11. No. 4. (October/December).

19. Pet'ko L., Maksymenko A. History of England In The Rose "Anne Boleyn". *Intellectual Archive*. Toronto : Shiny Word.Corp. (Canada). 2022. Vol. 11. No. 2. (April/June). C. 129–150. URL:
<http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/37758>

20. Popova M. Emily Dickinson's Herbarium: A Forgotten Treasure at the Intersection of Science and Poetry. URL:
<https://www.themarginalian.org/2017/05/23/emily-dickinson-herbarium/>

21. Stunning aerial views of Hever Castle & Gardens in the spring. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=giicaoHmngM&t=2s>

22. The complete poems of Emily Dickinson / Ed. by Thomas H. Johnson. URL :
https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/3985124/mod_resource/content/1/EMILY%20DICKINSON%20THE%20COMPLETE%20POEMS.pdf